

men B2k

28140

08/07

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

TER ONDERTEKENING

Aan
Van

MBZK
DGBRW

nota

Uitkomsten en vervolgproces herijking gemeentefonds

DGBRW

directie Bestuur, Financien en
Regio's

Contactpersoon

Datum

5 juli 2021

Kenmerk

2021-0000353654

Bijlage(n)

4

Samengewerkt met

VNG

Aanleiding

De vervolgonderzoeken rondom de herijking van het gemeentefonds zijn afgerond en leiden tot een herzien verdeelvoorstel. De wijzigingen zijn met u besproken tijdens het PO van 22 juni jl. U hebt aangegeven het herziene verdeelvoorstel en de antwoorden op het tussenbericht van de ROB voor het zomerreces te willen versturen aan zowel de ROB, als de Tweede Kamer als de VNG. De ROB kan dan zijn eindadvies uitbrengen (verwacht begin september). De VNG wordt parallel geconsulteerd, maar zal waarschijnlijk pas reageren na publicatie van het eindadvies van de ROB. Middels deze nota wordt u gevraagd de brieven aan de ROB, de VNG en Tweede Kamer te ondertekenen. De technische antwoorden op het tussenbericht van de ROB worden als bijlage bij deze brieven gevoegd; deze is nog niet volledig en moet komende dagen nog met enkele partijen worden afgestemd.

Met opmerkingen

U stelde n.a.v. deze nota de vraag welke opties er nog zijn om de gemeenten in Groningen met erg grote nadelige effecten te bedienen. Deze nota is aangevuld met een voorstel hiertoe.

Advies/actie

U wordt gevraagd:

- Kennis te nemen van de brieven aan de ROB, de VNG en de Tweede Kamer;
- In te stemmen met het versturen van deze brieven met bijlagen (de Tweede Kamer ontvangt een afschrift van de brieven aan de ROB en VNG);
- In te stemmen met het op voorhand geen uitzonderingsposities te creëren voor (groepen van) gemeenten;
- Uw mandaat te verlenen aan dBFR voor het afronden van de technische bijlage met de antwoorden aan de ROB (concept is opgenomen als bijlage).

Kern

- De vervolgonderzoeken leiden tot een herzien verdeelvoorstel. De onderzoeken richtten zich op 1) de verdeling van de middelen in het sociaal domein en 2) de manier waarop de niet-OZB inkomsten van gemeenten in de verdeling werden meegenomen. Daarnaast (3) is gekeken of de verdeling in de tijd de kostenontwikkeling bij gemeenten volgt (actualisatie van 2017 naar 2019).
- Onzes inziens is de herziene verdeling beter dan het eerdere voorstel: de uitkomst van de kostenverdeling sluit goed aan bij de kosten van gemeenten, waarbij we tegemoet zijn gekomen aan een aantal van de opmerkingen van

de ROB en gemeenten. Verder is ook de uitlegbaarheid verbeterd en is het aantal heel grote uitschieters minder dan in het voorstel uit februari.

- Het herziene voorstel leidt tot andere herverdeeffecten dan het voorstel dat in februari van dit jaar ter advies aan de ROB is voorgelegd. De bijgestelde modellen sociaal domein leiden tot een gunstiger uitkomst voor die regio's die in het oorspronkelijke voorstel het grootste nadeel hadden (Friesland, Groningen). Een uitzonderingspositie lijkt in het nieuwe voorstel niet meer nodig (zie toelichting).
- Ondanks dat de VNG ambtelijk en bestuurlijk betrokken is geweest bij het vervolgproces en de gemaakte keuzes objectief gemaakt zijn, bestaat het risico dat gemeenten die van het herziene voorstel nadeel ondervinden de veranderingen mogelijk zullen neerzetten als het bevoordelen van de gemeenten die eerder forse nadelen ondervonden (Noorden, G4).
- De uitkomst van de verdeling van het sociaal domein is globaal getoetst aan andere onderzoeken (o.a. Divosa). De verdeling sluit aan bij de patronen ('leefwereld') die Divosa onderscheidt: centrumgemeenten (of grotere gemeenten) hebben de hoogste kosten in het sociaal domein, evenals gemeenten aan de grens en gemeenten in het Noord-Oosten. Dit kostenpatroon volgt ook uit het nieuwe voorstel.
- De andere grote aanpassing betreft de manier waarop de niet-OZB inkomsten van gemeenten (de Overige Eigen Middelen, OEM) in de verdeling zijn meegenomen. In het oorspronkelijke voorstel was de verdeling van de OEM om pragmatische redenen gekoppeld aan de uitkomst van de verdeling voor het sociaal domein. Dat leidde tot kritiek van sommige gemeenten met een hoge uitkering in het sociaal domein, omdat ze die inkomsten niet hadden. Daarnaast had een aantal gemeenten (hoofdzakelijk de G4) de indruk dat eigen inkomsten dubbel in de verdeling werden meegenomen. In het nieuwe voorstel is de koppeling met de uitgaven losgelaten en wordt gekozen deze middelen op basis van een bedrag per inwoner te verdelen. Dat past ook bij de keuzevrijheid die gemeenten hebben bij het ophalen van deze middelen en sluit aan bij de constatering dat de OEM niet samenhangt met structuurkenmerken van gemeenten. Dit is vooral gunstig voor gemeenten met bovengemiddeld veel eigen middelen die anderen niet hebben (zoals de G4) en voor gemeenten die veel kosten toegerekend krijgen, maar die de inkomsten feitelijk niet hebben (zoals aan de randen van het land).
- De actualisatie van 2017 naar 2019 is nog niet volledig afgerond i.v.m. het technisch verwerken van enkele posten, maar is al wel globaal getoetst aan de ontwikkeling van de kosten van gemeenten (zowel macro als op grootteklassen van gemeenten). De spreiding van de kostenontwikkeling voor individuele gemeenten tussen 2017 en 2019 is wel erg groot, omdat de uitgaven van jaar op jaar voor individuele gemeenten fluctueren.
- De Groningse situatie benaderen we als volgt: de verdeling wordt de komende jaren heel nauw gemonitord, waarbij we ook specifiek naar deze regionale kenmerken kijken en waar nodig verdiepend onderzoek zullen doen.
- Ook voor de Groningse gemeenten wordt het ingroeipad begrensd tot maximaal € 60 per inwoner negatief.
- Voor de uitvoeringskracht van de aardbevingsgemeenten zijn er naast het gemeentefonds ook andere budgetten beschikbaar gesteld.
- Net als in het huidige verdeelmodel ontvang de Groningse gemeenten nog steeds een van de hoogste uitkeringen per inwoner.
- We leggen nogmaals ter advies aan de ROB voor of een uitzonderingspositie voor de Groningse gemeente moet worden overwogen.

Datum

5 juli 2021

Kenmerk

2021-0000353654

- Een aantal Groningse gemeenten moet gezien hun financiële uitgangspositie de nadelige effecten kunnen dragen. Vooral voor de meest recent heringedeelde gemeenten geldt dat zij een zwakke financiële positie hebben en ondanks de aanpassingen van de verdeling nog steeds een nadelig herverdeeleffect hebben.

Herverdeeleffecten

- De herverdeeleffecten zijn minder vergaand dan in het oorspronkelijke voorstel. Desondanks blijft een kleine groep gemeenten tot de uitschieters behoren: enkele gemeenten in Groningen (de herverdeeleffecten zijn wel een heel stuk minder negatief) en Den Haag.
- Onderdeel van het voorstel is om de herverdeeleffecten van dit voorstel te beperken tot max € 60 per inwoner met een ingroei-pad van 4 jaar (4 x €15). De komende jaren wordt de ontwikkeling van de verdeling en de financiële positie van gemeenten gevolgd en waar nodig voeren we extra onderzoek uit om de verdeling bij te stellen. Voor het merendeel van de gemeenten betekent dit een maximaal effect van circa 1% a 2% van de begroting.
- Indien het volgende kabinet besluit tot structurele compensatie van de tekorten in het Jeugd-domein betekent dat ook dat in combinatie met het ingroei-pad er geen gemeenten zijn die er in absolute zin op achteruit gaan. Het is onzes inziens dan ook niet nodig om op voorhand uitzonderingsposities voor (groepen van) gemeenten te maken.
- *Herindelingen*; door de ROB is gewezen op de mogelijke negatieve prikkelwerking op herindelingen van het verhogen van het vaste bedrag dat alle gemeenten krijgen (van € 250.000 naar ruim € 900.000). Gemeenten die na de invoering van de verdeling gaan herindelen verliezen de vaste bedragen van de betrokken gemeenten (op een na). Voor de invoering hoeft dit geen belemmering te zijn. De optie is om de herindelingsmaatstaf (die gedurende een aantal jaar het nadelige effect van het vervallen van vaste bedragen dempt) aan te passen aan het hogere vaste bedrag.
- Met de G4 en de Noordelijke gemeenten is afgesproken hen te informeren over de nieuwe uitkomsten voorafgaand aan verzending ROB/VNG. U hebt gesproken met ██████ namens de G4; het vervolgesprek wordt nog deze week gepland, danwel in augustus. Daarnaast spreken BZK/ VNG ambtelijk met de Noordelijke gemeenten.
- *Den Haag*; de G4 gaan er als groep op vooruit ten opzichte van het eerdere voorstel: het nadeel in het sociaal domein wordt (meer dan) gecompenseerd door de beperktere verevening van de OEM. Alleen de gemeente Den Haag blijft een groot nadelig effect houden (circa € 130 per inwoner, wordt gemaximeerd op € 60 per inwoner). Dit nadeel ontstaat doordat Den Haag op de structuurkenmerken voor het sociaal domein minder hoog scoort dan de andere G4 gemeenten (o.a. inwoners met laag inkomen, inwoners met een niet-Westerse migratieachtergrond en kleinere centrumfunctie). Daarnaast heeft Den Haag relatief veel nadeel door het vervallen van het vaste bedrag.
- *De Noordelijke gemeenten*; de Friese gemeenten zijn in het herziene voorstel bijna allemaal voordeelgemeenten geworden. De Groningse gemeenten hebben veel minder nadeel in het herziene voorstel. Groningen stad heeft een positief herverdeeleffect. De recent heringedeelde gemeenten (onderste 3) hebben de meest precaire situatie: een slechte financiële positie en groot negatief herverdeeleffect.

Datum

5 juli 2021

Kenmerk

2021-0000353654

- Op basis van gemeentelijke indeling 2021 ziet het beeld er als volgt uit:

Gemeentelijke indeling 2021	inw17	voorstel_feb	voorstel_jun	verschil
Eemsdelta	11.971	-111	-53	58
Groningen	229.494	36	114	78
Stadskanaal	32.252	-82	8	89
Veendam	27.527	-107	-46	62
Pekela	12.517	-68	-16	52
Oldambt	38.108	-128	-63 (afgetopt op 60)	65
Westerwolde	24.827	-14	1	15
Midden-Groningen	61.131	-134	-100 (afgetopt op 60)	34
Het Hogeland	49.819	-76	-61 (afgetopt op 60)	15
Westerkwartier	61.056	-95	-89 (afgetopt op 60)	7

Datum

5 juli 2021

enmerk

021-0000353654